Reforma právnických studií.*)

Prof. dr. Hobza.

Měl jsem čest konati již dvě přednášky o reformě právnických studií ve »Všehrdu«. První přednášku konal jsem 6. května 1927. Bylo to krátce před rozhodující schůzí ministerské ankety, a v přednášce hleděl jsem objasniti hlavní směry, jimiž se chystaná reforma asi bude ubírati. Druhou přednášku jsem měl 17. října 1928. To bylo krátce potom, kdy anketa se rozešla pro nemožnost kompromisu v hlavních otázkách. Přednáška obírala se hlavně překážkami, které stojí rozumné reformě v cestě, a byla podložena poněkud pesimistickým tónem.

Co jsem tehdy řekl o překážkách, platí dosud — až snad na nedostatek místností na naší fakultě, v čemž se stala mezitím náprava výstavbou nové fakultní budovy (dosud však z velké části bez vnitřního zařízení!).

Cestou, která byla nastoupena r. 1925, se reforma právnického studia neprovede. Tehdy byla sestavena ministerská anketa, která měla připraviti návrhy na reformu. Ale anketa byla složena ze samých universitních profesorů. Je však jisto, že se profesoři na skutečné reformě neshodnou, protože hájí své zvláštní zájmy a jsou většinou v otázkách studijního řádu elementem konservativním, který lpí na dosavadních institucích. Také kamarádské vztahy znemožňují mnohým objektivní úsudek. Mimo to je tu bolavá otázka zkušebních tax čili špor tlí a remunerací, která často diktuje určitý názor na studijní řád, třebaže zůstává mimo diskusi. Taxy a remunerace, to je černý mrak, který nedovoluje u nás, aby do problému reformy proniklo slunce svými paprsky pravdy a pokroku.

Je třeba informovati veřejnost a politické kruhy o nutnosti reformy. V tom se nestalo dosud nic. Otázka reformy je uzavřena ve stěnách fakult a ministerstva

*) Přednáška konaná ve Všehrdu dne 2. dubna 1935.

školství a národní osvěty. Musí však ven, musí se státi předmětem veřejného zájmu. Že právnické fakulty samy žádné zdravé reformy neprovedou, v tom se shoduji úplně na př. s prof. Englišem.

Již r. 1928 upozornil jsem ve své přednášce, že je nutno vyslouchnouti hlasy právnických praktiků, a navrhoval jsem, aby jim byl v otázce reformy přiznán hlas rozhodující. Měly by býti slyšeny advokátní komory, notářské komory, soudy, správní úřady státní, právníci zaměstnaní v samosprávě, v peněžních ústavech, v hospodářských svazech průmyslových i zemědělských, v pojišťovnách i na různých školách odborných. Nepochybuji o tom, že by se vyslovili velkou většinou proti převaze historie právní ve studijním řádu a zejména proti zahajování studia právnického výklady o historii.

O to jde především: Omeziti historicko-právní studium a přeložiti je (aspoň částečně) do pozdějších semestrů. Nejde o to, aby historicko-právní studium bylo odstraněno anebo omezeno tou měrou, že by je nebylo možno konati metodou vědeckou, ale jde o to, aby discipliny historicko-právní byly zbaveny svého privilegovaného místa ve studijním řádu a aby byly na roveň postaveny disciplinám platného práva a s nimi zároveň studovány. Historie práva musí býti studována proto, abychom poznali vývojové tendence právního řádu a ne proto, abychom jí uváděli do studia práva platného. Historie práva nemá žádného propedeutického významu pro studium práva platného. Opačný názor je blud, který byl již na západě Evropy po zásluze dávno odbyt; u nás se udržuje jen silou setrvačnosti.

Historie práva nám osvětluje částečně vznik platných norem současných, nikoli však jejich obsah. Ona prohlubuje znalost práva platného podobně jako sociologie, politika, filosofie nebo národní hospodářství.

Toto prohloubení v různých směrech může však býti účelně pěstováno jen po předchozím studiu základních pojmů právních a práva platného vůbec — nikoli před tím. Opačný postup je proti zdravému rozumu — u nás však je tato absurdnost uplatněna dosud ve studijním

řádu, který kdysi byl účelný, který však dnes je nepochopitelným anachronismem.

Napřed zkoumá posluchač práv u nás historické prvky platného dnes práva, a to nejen na dějinách práva domácího, nýbrž i římského, kanonického a středoevropského a teprve potom(!) se učí základním pojmům práva dnešního, práva, které platí v jiném prostředí, slouží jiným potřebám a má většinu forem dříve neznámých. I staré instituty (recipované) mají v novém prostředí, nejen sociálním, nýbrž i právním, částečně jiný smysl a jiný význam.

Mezi historicko-právními disciplinami na našich fakultách zvláštní místo zaujímá p r á v o ř í m s k é, a to tím,

1. že se pokládá za právo zvláště dokonalé, z čehož se usuzuje na jeho přednost před ostatními předměty ve studijním řádu,

2. že se v důsledku toho přednáší v příliš velkém počtu hodin, zejména ve srovnání s předměty veřejného práva. Podle platného studijního řádu přednáší se římské právo v 16 hodinách obligátních, naproti tomu na př. právo mezinárodní až do nejnovější doby ve třech hodinách — nyní v 6 hodinách neobligátních(!) — finanční věda se zvláštním zřetelem k československému zákonodárství finančnímu pouze v 5 hodinách, právo správní pouze v 6 hodinách(!),

3. tím, že se mu připisuje propedeutický charakter — úplně ovšem neprávem,

4. že se přednáší podrobně se všemi detaily a systematicky — ne vývojově, což je naprosto zavržitelné (dřívější dělení na Instituce a dějiny ř. p. bylo pedagogicky cennější).

Privilegované postavení římského práva je u nás dokumentováno také tím, že u rigorosa zkouší tento předmět d v a p r o f e s o ř i, kdežto každou jinou disciplinu jen jeden profesor. Nelze dnes nalézti jediného rozumného důvodu pro toto staré zařízení, které samo o sobě svědčí o neudržitelnosti dosavadního studijního řádu.

Ř í m s k é p r á v o b y l o a j e n e j v ě t š í p ř e k á ž k o u r e f o r m y p r á v n i c k ý c h s t u d i í. Boj o reformu v cizině byl a u nás dosud je bojem proti privilegovanému postavení římského práva. Boj tento byl na západě Evropy vybojován ve prospěch práva n á r o d n í h o.

Romanisté u nás hledí všemi prostředky zachovati sta-

tus quo. Jsou proti reformě ve věcech hlavních, připouštějíce z důvodů taktických jen drobné reformy ve věcech podřadných za tím účelem, aby ve své podstatě staré a nevyhovující zařízení bylo zachováno. To není naše zvláštnost, takovými byli romanisté všude; jsou zamilováni do svého předmětu a přeceňují jej; připisovali mu do nedávna absolutní cenu, a římské právní předpisy byly nazývány »ratio scripta«.

Proto pozor na reformátory! Navrhuje-li někdo jenom, aby byla zavedena obligatorní praktická cvičení, aby byl rozmnožen pomocný personál nebo aby byl zřízen nějaký fond pro účely fakultní, po př. jiné drobné úpravy, nepracuje pro reformu, nýbrž p r o t i r e f o r m ě — chce záplatovati starou stavbu, aby se ve své podstatě udržela aspoň ještě nějaký čas.

Tak já si reformu právnických studií nepředstavuji a se mnou velká většina právníků. Náš zastaralý studijní řád musí býti změněn ve svých základech.

Račte uvážiti jen tuto skutečnost: Až do konce 19. století bylo v některých částech Německa římské právo ve formě práva pandektového p l a t n ý m právním řádem, třeba toliko subsidiárním — bylo tedy zcela pochopitelno, že studium práva začínalo právem římským. V Rakousku byla sice subsidiární platnost práva římského již dříve (1811) odstraněna, ale právo římské jako úvod do studia práva na fakultách zůstalo. Je známo, že Rakousko bylo kulturně úplně závislé na Německu.

Dnes je však situace zcela jiná, dnes je ve všech státech západní a střední Evropy (ostatně i východní Evropy) právo znacionalisováno, z n á r o d n ě n o — snad s jedinou výjimkou Švýcarska, o kterém však víme, že není státem národním, t. j. státem normálním.*) Dnes není již »obecného práva«, nýbrž v každém státě zvláštní právo národní, jemuž je přizpůsoben studijní řád na právnických fakultách. Všude se vychází od platného práva domácího a jeho normy se osvětlují domácí historií.

U v á d ě t i d o s t u d i a n á r o d n í h o p r á v a m o-

*) Ve Švýcarsku je dosud právo římské základem studia. V Curychu přednáší a zkouší se vedle soukromého práva švýcarského také soukromé právo německé, v Ženevě vedle soukromého švýcarského také soukromé právo francouzské.

derního státu právem římským, tedy právem cizím a dokonce mrtvým, znamená postupovati metodou nejen nevědeckou, ale dokonce nesmyslnou.

O významu studia římského práva pro nynější právo moderní dovoluji si citovati slova Edmonda Picarda, senátora a profesora university v Bruselu. Týž ve své knize »Le droit pur«, vydané r. 1920, praví na str. 361:

»Ve studiu a vyučování věnuje se enormní místo právu mrtvému, právu římskému.

Je dovoleno říci, že Římané, když politicky skončilo jich panství nad starým světem pomocí zbraní, udržovali toto panství intelektuálně pomocí práva. To trvá dosud, ale oslabuje se stále. Právo římské ztratilo nadále nikoli všechnu geniálnost ovladatelskou, ale všechnu geniálnost tvůrčí. Udržuje se, je pravda, ale s jakou houževnatostí! Je totiž ještě dnes základem vyučování universitního na kontinentě. Má pro sebe ohromnou spikleneckou obec profesorskou. Je to zvláštní, že tomu tak není v Anglii. Sumner Maine to tvrdí; přes to Ihering věřil, že ze všech moderních národů Angličané nejlépe representují ducha starého Říma; jaké naučení však nám dávají tím, že »romanisují« méně než my!

Stavba práva římského je jistě krásná a grandiosní. Ona uchvacuje. Jeho vliv byl opravdu obecný, oekumenický. Ale, nehledě k tomuto dojmu esthetickému, nemá dnes právo římské celkem ceny jiné než jako právnická technika a mechanismus vynikající svou absolutní právní disciplinou, jakož i abstraktními pojmy, které jsou velmi přesné a velmi důmyslně odvozené, stran určitých právních formací, zejména smluv, práv obligačních a práv věcných. Ale i v těchto otázkách — otázkách struktury a funkcí práva — je právo římské neúplné s hlediska názorů moderních. Římské právo rodinné, právo dědické jakož i práva osobní — to jsou instituty zastaralé a nebezpečné. Římské právo nezná vůbec intelektuálních práv, která tvoří důležitou právní oblast.... Je to museum antikvit, právní hřbitov. Řada jeho konkretních představ neodpovídá již našim a vadí jim, ba naše představy jsou nespravedlivě diskreditovány manií profesorů, s jakou tito proklamují superioritu onoho mrtvého práva a připisují mu jakýsi charakter posvátný a nezměni-

telný. Odborníci si v tom počínají se šílenou tvrdošíjností, která je velmi divným zjevem atavismu a zároveň případem mozkového automorphismu — je to nadřený a mechanický způsob právnického myšlení — po římsku. Podivné ovládání, které proniká do mozku, zadusí tam každou úvahu, zahladí osobní bystrozrakost a vše to nahradí automatickou reflexí. Existují lidé pořímštění (římaníci); je to zvláštní nevropathism ..... Římské právo bylo autoritativní a tyranské. Proto je tolik milovala církev (Ecclesia vivit lege romana) ..... Jako právo mrtvé, je římské právo v rozporu se životem, stále nepředvídaným, stále novým ..... Jako základ sociální nemá pro nás římské právo vůbec významu ..... Ve vyučování hrálo roli zpátečnickou, a to mu způsobilo mnoho nepřátelství, které brzo povede ke stlačení jeho významu do rámce rozumných hranic.«

To jsou slova znalce práva, o jehož kvalifikaci nebude zajisté pochybnosti.

Vývoj právnických fakult a boj proti starým metodám ve Francii líčí zajímavě Bonnecase, profesor právnické fakulty v Bordeaux, v knize »Qu'est-ce qu'une Faculté de Droit?« (1929).

Já nepodceňuji práva římského (věnoval jsem mu ještě po doktorátu speciální studium v Bonnu nad Rýnem u prof. Zitelmanna a Cromeho), ale upírám mu dnes propedeutický charakter. Ten se dal hájiti dříve, ale jen pro t. zv. Instituce římského práva, nikoli pro systém se všemi detailními předpisy. Je zajímavo, že v Italii, na kterou se naši romanisté tak často odvolávají, jsou Instituce práva římského samostatnou přednáškou vedle dějin práva římského.

Na význam znárodnění práva v evropských státech během 19. století ukázal jsem krátce ve svém článku »Hlavní účel reformy právnického studia« (Výroční zpráva »Všehrdu« za rok 1928, srovn. také můj článek »Nacionalisace práva« v »Národním osvobození« z 5. VII. 1928), a divím se, že tento problém, tak důležitý a charakteristický pro nejnovější dobu, nebyl dosud žádným badatelem náležitě zhodnocen pro nauku o právu. Nepamatuji se, že by u nás byl vůbec kdy vědecky prozkoumán. Snad je to vinou specialisace dějin práva. Chybí nám nauka o celkovém vývoji práva v Evropě od počátku novověku.

V našem studijním řádu žije ještě kus středověku. Vychází se tu z představy, jako by existovalo ještě v Evropě nějaké právo obecné, do něhož jest nutno uváděti studiem práva římského. Praktické potřebě u nás vyhovovala by naopak přednáška, která by uváděla do studia práva římského.

Co žádáme od reformy právnického studia, je tudíž především: aby byl zrušen zvláštní oddíl historicko-právní na začátku studií. Na počátek a v čelo nauky postaveno budiž právo československé, a to nejdříve platné a potom dějiny práva československého (v rámci dějin práva slovanského). Do prvního semestru patří »Úvod do základních pojmů právních«, přednášený nikoli docentem, nýbrž zkušeným profesorem s pedagogickým nadáním. Dále tam patří nauka o československé ústavě jako základu veškerého práva u nás platného. Mimo to se doporučuje, aby již v prvním roce byly studovány základní části práva soukromého a práva trestního.

Teprve ten, kdo zná základy těchto odvětví práva vnitrostátního, může s úspěchem studovati právní historii, neboť již právu rozumí. Studovati římské právo hned na začátku, znamená jen mechanické dření. Právo toto je formulováno v řeči cizí, tedy jistě méně srozumitelné než je mateřština. Tento moment není tak bezvýznamný, jak se někdy myslí.

Ve všech státech pokročilejších je právo národní základem a východiskem pro studium. Tak zejména ve Francii. Poměr Italie k právu římskému není pro nás rozhodujícím, protože římské právo je pro Italii součástí dějin práva domácího.

Nejnověji bylo studium práva radikálně znárodněno v Německu. Reforma provedená Hitlerovou vládou letošního roku je namířena proti římskému právu a proti římsko-právnímu myšlení. Nauka o právu se staví na ryze německý základ; má podati posluchačům poučení o rasových elementech v německém právu a stavovském složení národa — má dále vysvětliti souvislost německého práva s domácí historií i politikou. Není pochyby o tom, že německá reforma sleduje cíle politické. Nauka o právu má býti postavena úplně do služeb politiky. V německé od-

borné literatuře jde se tak daleko, že i právo mezinárodní má býti zbaveno svého jednotného základu, a že dosud jednotná oblast jeho platnosti má býti rozložena na několik oblastí rasových. Společné právo nadstátní může prý býti budováno jen uvnitř jedné rasové skupiny, ve které žije vědomí pospolitosti na základě společného původu, společné krve a společných institucí kulturních.

Není zde místa, abychom se podrobněji obírali touto, v jistém směru kuriosní, reformou a není toho třeba, protože bylo o tom již přednášeno. Hlavním účelem německé reformy je, jak již bylo naznačeno, obnoviti a dále budovati ryzí německé právo, znárodniti celou nauku o právu a odstraniti římsko-právní myšlení. V publikovaných směrnicích se praví: »Die geistige Grundhaltung wird noch heute durch das Pandektensystem bestimmt. Diesem System gilt unser Kampf.«

V »Nár. Politice« ze dne 7. III. t. r. projevil jistý anonymní romanista radost nad tím, že se římské právo zachovalo aspoň v 5. semestru v rozsahu 7 hodin. Je to jistě slabá útěcha, neboť počet hodin (pokud není excesivně velký nebo malý) nerozhoduje; zato rozhodující okolností je, že se má úplně vymítiti římskoprávní způsob myšlení a nahraditi myšlením německým (což onen romanista čtenářům zamlčel).

V Německu nebude obligátních přednášek. Hlavní přednášky jsou zvláště vyznačeny a konají se v pevném pořadí, ale posluchači mají úplnou svobodu ve výběru přednášek. Každý má si vybrati přednášky, které se mu zamlouvají. Nejde o to, aby posluchač shromáždil co nejvíce vědomostí, nýbrž o to, aby se stal »strážcem německého práva« (praví se výslovně ve směrnicích pro studující).

Je tu, jak vidno, zachován princip svobody studia. Je zajímavo, že svoboda studia se chrání i v jiných státech, na př. severských. V r. 1928 jsem byl v Oslo, navštívil jsem právnickou fakultu a získal informace o způsobu studia práva. Poznamenávám mimochodem, že jsem navštívil většinu právnických fakult v západní Evropě a informoval se o studijních zařízeních.

Chci uvésti k vůli srovnání jen některé zvláštnosti norského studia práv:

Doba studií je neurčitá, pravidelně však trvá kolem čtyř

let. Není žádného pevného studijního řádu, je naopak úplná svoboda studií. Je dokonce výslovně dovoleno studium in absentia. Zkouška je písemná a ústní. Písemná se skládá z jedenácti písemných zkoušek z jednotlivých předmětů, z nichž některé jsou určeny napřed, jiné se určují komisí v den zkoušky. Zkušební termíny jsou ročně dva, v červnu a v prosinci. Ke zkoušce může se přihlásiti každý imatrikulovaný posluchač — třeba již po dvou semestrech, což je de iure možno, ovšem prakticky neprováděno. Zkouší se jedenáct dní, každý den jeden předmět. Kandidáti sedí všichni v jedné síni (tři metry od sebe) a píší o thematu pod dozorem inspektora. Do měsíce po skončení písemných zkoušek provede se censura jejich výsledků a pak přijde kandidát ke zkoušce ústní. Při této fungují tři komisaři, z nichž každý může zkoušeti celou látku — pravidelně zkouší ovšem různé předměty. Kdo obstál, je kandidátem práv a může se hlásiti do veřejných služeb. Doktorát je vázán na velmi přísné podmínky. Vyžaduje se: 1. písemná disertace, 2. dvě přednášky (jedna na thema zvolené kandidátem, druhá na thema určené kandidátovi), 3. veřejná disputace. V Norsku je velmi málo doktorů práv. Doktorát nežádá se ani pro universitní profesory, má tedy čistě vědecký charakter.

Vidíte, že zkoušky jsou v Norsku velmi přísné. Proto může býti posluchačům povolena co nejširší s v o b o d a s t u d i a. Otázka svobody studia je také problém reformy, o němž se názory velmi rozcházejí. Podle mého názoru svoboda studia, aspoň částečně přiznaná, charakterisuje vysoké školy, kdežto vázanost studia charakterisuje školy střední. Vázanost studia, a to jak co do látky, tak co do času i studijní metody, obligátní cvičení, opakování, vytrvalá a přísná kontrola studia — to vše se hodí do střední školy, kdežto pro vysoké školy požadujeme svobodu studia aspoň v určitých mezích, vědeckou metodu, hojnost vědeckých zařízení a pomůcek — většinou fakultativních.

S tohoto hlediska nutno posuzovati zejména otázku o b l i g á t n í c h c v i č e n í, která se s některých stran doporučují pro fakulty právnické. Jsem p r o t i obligátním praktickým cvičením. Obligatorium snížilo by jich niveau. Fakulta by klesla na úroveň střední školy. Na velkých fakultách by to bylo ostatně těžko proveditelno. Proto také pa-

řížská fakulta právnická se vyslovila proti nim. Jeden profesor nemůže vedle přednášek, zkoušek a seminářů konati ještě praktická cvičení v několika odděleních — a to způsobem vědeckým. Je odůvodněna také obava, aby se počet praktických cvičení nerozmnožoval jen k vůli remuneracím.

Je ovšem třeba, aby na fakultě zavedeny byly nejrůznější druhy pomocných zařízení v zájmu prohloubení studia. Mimo to je třeba, aby byly co do metody přísně rozeznávány jednotlivé typy cvičení. Praxe na různých universitách zavedla již tyto známé typy: semináře, proseminář e, praktická cvičení, exegetika, konversatoria, repetitoria. Vlastní praktická cvičení nehodí se pro každý předmět. Všechny tyto druhy cvičení měly by býti v každém semestru nebo aspoň v každém roce zavedeny na fakultě, ale posluchači neměli by býti donucováni k jejich návštěvě. Je také nutno, aby o těchto cvičeních vydány byly pro fakulty přesné předpisy. Dnes se konají často pod jménem »seminářů« cvičení, která toho jména vůbec nezasluhují.

Zvýšiti počet seminářů a konversatorií značí zvýšení úrovně studia, kdežto obligatorní cvičení a repetitoria by znamenala totéž co fakultní nalejvárny, sloužící především posluchačům bez píle nebo bez nadání. Bude-li zavedeno na fakultě hojně různých pomůcek studijních bez obligatoria co do návštěvy, vyhoví se i těm, kdo chtějí studovati právo vědeckými metodami, i těm, kdo chtějí míti toliko kvalifikaci úřednickou.

Boj proti nalejvárnám dá se úspěšně vésti jen přísnějšími zkouškami, správněji řečeno přísnějšími požadavky při zkouškách, zejména požadavkem aspoň částečné znalosti vědecké literatury (což na jiných fakultách je samozřejmostí) a změnou zkušební metody tak, aby se zjišťovalo nikoli kvantum nadřených dat, nýbrž způsobilost k právnickému myšlení a hodnocení. Všude v západních státech, které znám, jsou zkoušky daleko přísnější než u nás. U nás již ztratily vůbec vědecký ráz. Místo skutečného vědeckého studia dřou se většinou vytrhané odstavce z knih nebo přehledů v nalejvárnách, lapají se otázky ze zkoušek po chodbách fakulty a memorují se fráze, jichž smysl je zkoušenému

často úplně neznám. A při zkoušce jedná se většině posluchačů jen o to, aby prošli, třeba s velkou bídou.

Otázka, jak se mají zkoušky uspořádati, je velmi sporná. Jelikož úroveň rigoros klesla — většinou až pod úroveň státních zkoušek — nemá rozdělení na zkoušky státní a rigorosní dnes žádného smyslu. Proto je třeba odstraniti rigorosa pro všechny posluchače, kteří nesledují cílů vědeckých.

To souvisí s otázkou d o k t o r á t u. Doktorát u nás klesl k naprosté bezvýznamnosti. Dříve se podrobovali přísným zkouškám doktorátním jen kandidáti advokacie a ti, kdo toužili po hlubším vědeckém vzdělání. Dnes chtějí býti doktory všichni posluchači práv bez rozdílu. Pokládám za nezbytně nutné: 1. aby zrušena byla podmínka doktorátu pro advokacii, 2. aby pro doktorandy zavedeny byly zvláštní přednášky nebo kursy, po př. semináře, 3. aby zavedeny byly opravdu přísné zkoušky doktorské, ale t o l i k o ú s t n í. Písemné práce, a to jak klausurní, tak disertační, zatěžují zbytečně profesory i pomocné síly na fakultě a jsou rozhodně méně spolehlivým měřítkem vědomostí než zkoušky ústní. Víme ostatně, jak se písemné zkoušky praktikují všude v cizině.

Dosud byly u nás kladeny různé požadavky pro absolvované právníky, doktory práv a soukromé docenty. Toto rozdělení odpovídá praktickým potřebám a proto by mělo býti zachováno. Jen by bylo žádoucno, aby požadavky byly řádně odstupňovány.

Úprava zkoušek dala by se poměrně snadno provésti ať již tou nebo onou formou, kdyby se všechny zkoušky konaly na konci studia. Ale je tu otázka t. zv. m e z i z k o u š e k, t. j. zkoušek konaných během studia! Tato otázka stala se také kamenem úrazu pro ministerskou anketu z let 1925 až 1928. Já jsem hájil při této anketě a hájím dosud f r a n c o u z s k ý s y s t é m: obligátní koloquia z hlavních předmětů na konci každého roku, ale bez písemných zkoušek, které se vedle ústních požadují ve Francii. Koloquia dohromady tvořila by státní zkoušku podobně, jako je tomu na našich vysokých školách technických. Kolegiální zkoušky, t. j. zkoušky konané před komisí, složenou z několika zkušebních komisařů, měly by býti konány výhradně jen po

skončení studií, ať již tou neb onou formou. Výhody k o l o q u i j n í h o systému jsou hlavně tyto:

1. je tu každého roku kontrola studia pro všechny posluchače,

2. zkouší jen odborník, u něhož byla poslouchána dotyčná přednáška,

3. forma zkoušky není solenní, prostředí je tudíž příznivější pro kandidáta a neúspěch dá se snadněji a bez nepříznivého dojmu na venek napraviti,

4. neztrácí se čas pro přednášky (na naší fakultě trvají historickoprávní státní zkoušky nejméně 8 týdnů ročně).

Francouzský studijní řád je výsledkem odborných porad, studií a literárních půtek, trvajících přes sto let. Je ve srovnání se všemi jinými zeměmi nejdokonalejší ve svých hlavních zásadách. Za největší jeho přednost považuji přizpůsobení studia různým praktickým funkcím. Kdo chce býti absolventem práv (licencié), musí absolvovati tři ročníky. Doktorand musí ve čtvrtém roce poslouchati zvláštní přednášky, konati speciální studia a podrobiti se zkouškám za účelem dosažení dvou ze čtyř diplomů, zavedených na fakultě. Ale nejen to, hledí se vyhověti i těm, kdo nechtějí nebo nemohou absolvovati celá studia právnická. Je možno navštěvovati na fakultě předepsané přednášky po dobu dvou let za tím účelem, aby kandidát obdržel t. zv. c e r t i f i c a t d e c a p a c i t é, který opravňuje ke vstupu do nižších kategorií státní správy. Jelikož se studium zahajuje právem platným, je posluchač práv, který absolvoval jeden nebo dva roky, upotřebitelný v praxi, protože již o platném ve státě právu něco ví. U nás posluchač práv, který vykonal státní zkoušku se všeobecným vyznamenáním po třech semestrech, je pro právní praxi úplně bezcennou silou. Tento argument pro odstranění historickoprávního úvodu do studia měl by býti zvláště průkazným pro posluchače zejména v dnešní době — ztížené otázkou nezaměstnanosti.

P o l á c i mají od počátku své samostatnosti moderní studijní řád na právnických fakultách, a to proto, že prostě recipovali (a později sami doplňovali) studijní řád francouzský s tou změnou, že právo francouzské nahradili právem polským. Tento postup možno jen schváliti. Hledě k naší ne-

schopnosti vytvořiti v tomto oboru něco nového nebo originelního, lituji, že nebyla zvolena u nás stejná cesta.

Také v Maďarsku byla provedena reforma právnického studia v duchu moderním a zavedeny zejména přísné požadavky na doktorát.

Obligatorní koloquia na konci každého roku byla v ministerské anketě přijata, ale potom v rozporu s tím bylo usneseno, aby zavedena byla mezizkouška ve formě kolegiální zkoušky státní, a to smíšená, t. j., aby vedle některých disciplin historickoprávních zkoušeny byly také určité disciplíny platného práva. Byl tu zásadní rozpor mezi dvěma usneseními a ani ve specielní komisi (jejíž jsem byl členem) nepodařilo se tento rozpor odkliditi. Anketa tedy úplně ztroskotala.

Z některých stran se u nás navrhuje, především v zájmu studií státovědeckých, aby zavedeny byly dvě státní mezizkoušky se současným omezením historickoprávního studia na dva semestry, a to buď s pevným pořadím, takže by po dvou semestrech byla konána státní zkouška historickoprávní, po dalších třech semestrech státní zkouška judiciální a na konci čtyřletého studia státní zkouška státovědecká. Toto řešení bylo přijato rakouskou komisí pro reformu veřejné správy a také doporučeno většinou profesorského sboru naší právnické fakulty v r. 1914. Někdy se doporučuje toto řešení s tou modifikací, že by po první státnici měl posluchač právo volby konati napřed studia státovědecká nebo studia judiciální.

Je to čistě rakouské řešení a odporuje hlavním požadavkům, které jsme si stanovili pro moderní úpravu právnického studia, zejména pak kardinálnímu požadavku, aby studium bylo zahajováno přednáškami o platném právu.

Největší vady tohoto řešení jsou tyto:

1. Historickoprávní studium bylo by tak omezeno, že by nutně ztratilo vědecký ráz.

2. Je-li jedna kolegiální mezizkouška velkou překážkou pro studium, zdvojnásobila by se tato překážka, kdyby byly zavedeny mezizkoušky dvě. Poukazuji jen k jedné známé skutečnosti, že celý semestr před státnicí se věnuje přede-

vším přípravě ke zkoušce a navštěvují se velmi slabě přednášky.

3. Je známo, že se státní zkoušky konají nyní u nás způsobem protizákonným. Předepsaný formalismus se nedodržuje. Komise, které mají posouditi výsledek, vůbec se nescházejí za účelem vyslechnutí kandidátů, nýbrž jen za účelem porady o výsledku — při rigorosech dokonce ani za účelem společné porady. Státní zkoušky jsou ve skutečnosti pouhá koloquia, konaná před jedním zkušebním komisařem. Bylo by to tudíž jednodušší a poctivější, kdyby se na místo kolegiálních zkoušek zavedla i legálně koloquia, čímž bychom se přiblížili jednak francouzskému systému, jednak systému našich technik, jenž je nesporně modernější.

Bylo by velkým omylem domnívati se, že hájím nějaké radikální návrhy pro reformu. Bonnecase rozeznává ve své citované knize mezi profesory právnických fakult tři skupiny nepřátelsky proti sobě stojící: konservativce, kteří nauku právní opírají hlavně o historii, renovátory, kteří chtějí zbudovati nauku o právu na moderních myšlenkách, ale současně doporučují studium historie právní, a revolucionáře, kteří chtějí všechno minulé vyloučiti a budovati právní nauku úplně novou. Hlásím se mezi renovátory, a to ještě mezi ty nejmírnější.

Kdyby šlo o skutečnou reformu, byli bychom donuceni vážně se obírati návrhy na zavedení nových učebních oborů — jako jsou na př. sociologie práva, srovnávací právověda, politická geografie, nauka o různých formách veřejného hospodářství, nauka o vztazích mezinárodních po všech stránkách a j.

Šlo by také o vybudování různých vědeckých institutů při fakultě právnické, po př. při dvou nebo třech fakultách, jako je tomu někde v cizině.

To vše je navrhováno a již také zčásti prováděno v cizích státech. U nás nejsme tak daleko, poněvadž vězíme dosud v okovech práva římského. Hádáme se o jeho umístění ve studijním řádu a na moderní vybavení právnických fakult nemáme času.

Je velkou ostudou, že na našich právnických fakultách je dosud v platnosti studijní řád, který je po stránce věcné téměř sto let starý, který vychází z ideí dnes opuště-

ných a který nevyhovuje zájmům státním. Tyto zájmy stojí dnes všude v popředí.

Snad velká část viny na tom leží v naší národní povaze. Nedovedeme se shodnouti v základních věcech — dlouho diskutujeme a dlouho se hádáme o každém rozumném návrhu. Ve všech oborech, nejen v právu. Také v otázkách technických. Příklad: Když jsem přišel před 40 lety do Prahy, diskutovalo se veřejně o otázce: průkop či tunel na Letné? Dnes je tato otázka ve stejném stadiu jako před 40 lety — a stále se o ní mluví a píše. Uvažte dále otázku sjednocení práva na území ČSR. Tu jde o problém kapitální důležitosti pro stát a národ. Za 16 let jsme nedovedli sjednotiti ani jeden z velkých oborů právních. Mohl bych uváděti příklady další.

Doufejme, že reforma právnického studia snad přece se uskuteční v době dohledné. Ale přál bych si a přál bych národu, aby to nebyla reforma, která utvrzuje a konservuje dosavadní řád naprosto nevyhovující tím, že by se způsobem příštipkářským přidalo několik předpisů o otázkách vedlejších — ale aby to byla reforma studijní metody, jakož i studijní látky v duchu moderním a — co bych rád zvláště zdůraznil — v duchu národním.

Propachtování kinematografických licencí.

[Poznámky k plenárnímu rozhodnutí nejvyššího soudu z 15. X. 1934, čís. 1865/33, Vážný 13846.]*)

JUDr. Jiří Hora, advokát, Praha.

I. Otázka propachtování kinematografických licencí neustále zaměstnává judikaturu nejvyššího soudu. Jak známo, je podkladem právních poměrů kinematografů nařízení ministerstva vnitra a veřejných prací z 18. IX. 1912, čís. 191 ř. z., jehož ustanovení v § 9, věta prvá, praví, že provozování kinematografické licence nesmí býti propachtováno. Toto ustanovení bylo naším nejvyšším soudem vyklá-

*) Uveřejňujeme tento článek jako příspěvek k diskusi. Člen redakce, prof. Hoetzel, vidí v plenárním usnesení nejvyššího soudu vysoce významný čin, pokud jde o zásadní vázanost soudů pravoplatnými rozhodnutími správních úřadů. Ministerské nařízení 191/1912 není zákonem. Nestalo se jím ani recepčním zákonem č. 11/18 Sb.